

Özet

Türk dış siyasetinin belirlenmiş temelleri vardır. Bunlardan biri de “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesidir. Türkiye’nin komşularıyla veya diğer muhataplarıyla tarihsel bağlamdan ilham alarak ortak yarar temelinde ilişkiler geliştirmesi son derece önemlidir.

Nitekim Asya, Türkiye’nin de kendi köklerinin doğduğu, bağlı olduğu ve medeniyetimizin geçmişini oluşturan, kültürel öğeleri ve arka planı şekillendiren bir coğrafyadır. Türkiye’nin bu büyük coğrafyadaki hemen hemen her ülkeyle ortak tarihinden kaynaklanan hakları vardır.

Türkiye, Asya ülkeleriyle ilişkiler kurarken hem ikili düzeyde hem de bölgeye dönük kolektif stratejiler geliştirmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda öncelikle Asya’nın bir bütün olarak görülmesi, genel bir değerlendirme yapılması ve ardından her bir ülkeyle ilgili eksiklerin ve avantajların tespit edilmesi, ekonomiden siyasete, kültürden güvenlik iş birliğine ve diğer tüm alanlarda stratejik planların yapılması gerekmektedir.

Türkiye’nin doğuyla olan ilişkilerinde meseleleri anlama, değerlendirme ve çözme noktasında ihtiyacı olan bölge uzmanlarını acilen yetiştirmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra devlet kurumları arasındaki koordinasyonun daha sıkı, daha hedef odaklı ve belirli hedeflere yönelik olarak eşgüdümün güçlendirilmesi yerinde bir strateji olacaktır.

Türkiye ve Asya Ülkeleri Üzerine Düşünceler

Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR - Ankara Üniversitesi Asya – Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (APAM) Müdürü

Asya’yı Yeniden Tanımlama ve Teşkilatlanma Üzerine

Türk dış politikasının şüpheşiz belirlenmiş temelleri vardır. Bunlardan biri de Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün ifade ettiği, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesidir. Bu prensibin altı zamanın şartlarına göre doldurulabilir ve buna göre hamleler yapılabilir. Türkiye’nin komşuları ya da diğer muhataplarıyla tarihten gelen hakları ve ortak yarar temelinde hareket etmesi gerekmektedir. Asya’yla olan ilişkilerin de ağırlıklı olarak bu bağlamda tanımlaması ve belirlenmesi son derece önemlidir. Malum olduğu üzere “hak” ifadesinin anlamlarından biri de “adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey”dir. Bu bağlamda Türkiye’nin doğal, tarihî ve uluslararası hukuk bağlamında Asya’da haklarının var olduğunun tespitini yapmak gerekir.

Asya, tıpkı Anadolu gibi “güneşin doğduğu yer” anlamındadır. Her iki adlandırma da aslında “Doğu”yu temsil etmekte olup Türkiye de Doğu’nun yani Asya’nın bir parçasıdır. Bir başka deyişle Asya, Türkiye’nin köklerinin doğduğu, medeniyetini olgunlaştıran, kültürel öğelerini ve arka planı şekillendiren bir coğrafyadır.

Türkiye’nin de hemen hemen her bölge ülkesi gibi Asya’da hakları vardır demiştik. Sadece yazılı kaynakları dikkate alsak bile Sibirya’dan Anadolu’ya uzanan tarihî hikayemizin en az 2000-2500 yıllık kısmını belgeler üzerinden takip edebileceğimizi görürüz. Bu yüzdendir ki Türkiye’nin parçası olduğu Asya’daki her meseleyle ilgilenebilme salahiyetine sahip olduğu söylenebilir. Bu yapısı itibarıyla Türkiye, ortak çıkar/yararlar bağlamında başta komşularımız olmak üzere bütün Asya ülkeleriyle iyi ilişkiler kurabilmektedir.

Bu noktada hangi Asya’dan bahsedildiğine de açıklık getirmek gerekir. Asya, Türkiye’nin batısındaki Adalar Denizi’nden (Ege), Büyük Okyanus’a kadar uzanan coğrafyayı ifade etmektedir. Batısı Adalar Denizi, doğusu Büyük Okyanus, kuzeyi Kuzey Buz Denizi ve güneyi ise “Hint Okyanusu” ile çevrelenmiştir. Bu noktada “Hint Okyanusu”nu belirli bir ülkeye atfetmemek için “Asya Denizi” ya da “Asya Okyanusu” olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Sonuçta karar vericilerimiz bölgeye yönelik planlama yaparken: Adalar Denizi, Büyük Okyanus, Kuzey Buz Denizi ve Asya Denizi’yle çevrelenmiş bir kıta olan Asya, alt coğrafi sınıflara ayrıldığında Kuzey Asya, Güney Asya, Batı Asya ve Doğu Asya olarak ele alınmalıdır kanaatindeyiz. Bu şekilde dört bölgeye ayrılmış Asya tanımlamasına Türk dünyası da dahil edilebilir veyahut Türk dünyası ayrı bir sınıfta tasnif edilebilir. Örneklemek gerekirse Kuzey Asya’dan kastedilen yerler Rusya, Ukrayna (30. boylamın doğusu), Güney Asya, Afganistan ve Pakistan’dan başlayarak Japonya’ya kadar uzanan Çin dışındaki bölge, Batı Asya, Suriye’den başlayarak Afganistan’a kadar olan bölge, Doğu Asya ise Çin, Moğolistan, Kuzey Kore, Kore Cumhuriyeti ve Japonya bulunmaktadır.

2019 yılında ilan edilen “Yeniden Asya Girişimi”, II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle Turgut Özal Dönemi’nde Asya’ya yönelik başlatılan açılımın devam ettirilmesi düşüncesine dayanmaktadır. Girişimin beklenen yararı sağlayabilmesi için kurumlar arası eşgüdüm ve bilgi donanımının çok güçlü olması gerekir. Bu bağlamda Asya’nın bir bütün olarak görülmesi, bizim için önem arz eden ülkelerle ilgili eksiklerimizin, avantajlarımızın tespiti ve eksiklerin nasıl giderileceğine yönelik bir strateji izlenmesi oldukça önemlidir. Ülke bazlı stratejiler belirlendikten sonra hedeflere ulaşmak için yapılacak çalışmalar-girişimler takvime bağlanmalı ve belirlenen süre içinde ne kadar ilerleme kaydedildiği farklı devlet kuruluşlarının temsilcilerinden oluşturulan komisyon tarafından sürekli takip ve rapor edilmelidir. Tüm

24 Mart 2025

bunlar yapılırken şüphesiz bilim insanları ile de dirsek temasının güçlendirilmesi ve araştırma merkezi-enstitü gibi akademik birimlere kaynak aktarımı suretiyle bilgi toplama, üretme ve yeterli sayıda donanımlı bölge uzmanı yetiştirilmesi konusunda kararlılık gösterilmesi gerekir.

Bazı sınır komşularımızın içinde bulunduğu istikrarsız durumu ve bize yansımalarını hariç tutarsak hâlihazırda Türkiye'nin Asya ülkeleriyle ciddi bir sorunu olmadığı gibi bu bölgede belirli bir karşılığının olduğu görülecektir. Türkiye ile sıcak ilişki içinde bulunan Türk dünyasının yanı sıra ilk akla gelen ülkeler Endonezya, Malezya, Bangladeş ve Pakistan gibi Müslüman nüfusun yoğun olduğu devletler olup özellikle Pakistan ve Bangladeş halkı arasında Türkiye sevgisinin varlığı malumdur. Bunların dışında Moğolistan, Çin, Japonya ve Kore gibi görece tarihî bağlarımızın olduğu ülkeler de büyük ölçüde sorunsuz ilişkilerimiz mevcuttur.

Özetlemek gerekirse, Türkiye'nin Endonezya ve Malezya ile ilişkilerinin özellikle son on beş yılda bu ülkelerin ekonomik kalkınmasına ve Türk ekonomisinin büyümesine paralel olarak arttığını söylemek mümkündür. Türkiye, bahsi geçen ülkelerle büyük bir problem yaşamadığı gibi son yıllarda yapılan askerî alandaki iş birliği ve yatırımlar tarafları daha da yakınlaştırmaktadır. Diğer yandan Endonezya ve Malezya dışındaki ASEAN ülkeleriyle akademik, ticari ve kültürel ilişkilerimizin daha zayıftır. Hindistan'la da Pakistan ile 2025 yılı baharında yaşadığı kısa süreli silahlı çatışmaya kadar -mesafeli olmakla beraber- güçlenme eğilimli bir ilişkimiz mevcuttuysa da özellikle Hindistan kamuoyunda Türkiye'nin Pakistan ile ittifak içinde bulunduğu propagandasının yayılmasıyla ilişkilerde gözle görülür şekilde bir soğumanın yaşanmaya başlamıştır.

Doğu Asya'daki devletlerle ilişkilerimize göz attığımızda, Japonya ile 1980'li yılların ikinci yarısından, Kore ile de son yirmi yıldan itibaren ekonomik ve ticari faaliyetlerimizde artış yaşanmışsa da gelinen noktada -her ne kadar stratejik ortak olarak kabul edilseler de- ticari dengeler ve serbest ticaret anlaşması veya müzakereleri bakımından bu ülkelerle birtakım problemlerimizin olduğu görülmektedir. Diğer yandan Çin Halk Cumhuriyeti ile de Uygur meselesi ve ticarete aleyhimize işleyen denge daha doğrusu dengesizlik göz önüne alındığında aramızdaki oldukça eskiye uzanan münasebet yumağına rağmen tatminkâr, karşılıklı iş birliği zemini yoktur.

Sonuç

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan durumu düzeltmek mümkündür. Atmamız gereken adımların başında Asya ülkeleri hakkındaki bilgi eksikliğini gidermek için araştırma yoluyla daha çok veri üretilmesi, elde edilecek

çıktıların kurumlar arasında paylaşılması, belirlenecek hedefler doğrultusunda paydaşlar arasında eşgüdüm sağlanarak yeni politikalar üretilmesi gelir.

Bürokrasi tarafından akademik alandaki Asya (ayrıca Pasifik) araştırmalarına yeterince ilgi gösterilmemekte ve var olan çalışmalar da hak ettiği desteği maalesef görememektedir. Türkiye'nin Asya ülkeleriyle olan ilişkilerinde meseleleri anlama, değerlendirme ve çözme noktasında ihtiyacı olan bölge uzmanlarını acilen yetiştirmesi gerekmektedir. Bir daha vurgulamak gerekirse devletimizin birimleri arasındaki koordinasyonu daha sıkı, daha amaç odaklı ve belirli hedeflere yönelik olarak güçlendirmemiz elzemdir.

Son olarak; ilişkilerde esas almakta olduğumuz temel yaklaşım ve hukuki dayanaklarımızı açıkça belirtmek için dünya çapında birçok devletin yaptığı (White Book, Blue Book) gibi hem siyasi hem askerî hem de ekonomik olarak beklenti, hedef, strateji ve kırmızı çizgilerimizin ilan edildiği "Gök Mavi veya Turkuaz Kitap" (Turquoise Book) adıyla iyi hazırlanmış bir dış siyaset belgesi yıllık olarak yayımlanmalıdır. Manifesto niteliğindeki bu siyaset belgesi, kırmızı çizgilerimizi açık olarak ilan edeceği gibi varsa rakipler ya da ortaklar için sınırlar veya iş birliği alanları da tanımlanmış olur. Bunların ilan edebilmesi için de her şeyden önce Asya ülkelerine dönük kapsamlı ve bütüncül politikaların akademi, sivil ve devlet kurum-kuruluşlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

24 Mart 2025**Yazar Hakkında**

Prof. Dr. Ali Merthan DÜNDAR - Ankara Üniversitesi Asya – Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (APAM) Müdürü

1986 yılında Ankara Atatürk Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. Türkiye'de ilk defa 1986 yılında DTCF'de açılan Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalına giren 22 öğrenciden birisidir. 1991'de mezun oldu. 1992-1996 yılları arasında TOYOTA'da çalıştı. Bu sürenin toplam 1- 1,5 senesi Japonya'da geçti. 1996-2000 arası Japonca-İngilizce profesyonel turist rehberi, tercüman ve iş insanı olarak serbest çalışırken lisanüstü eğitime devam etti. Yüksek lisans ve Doktorasını Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü/Genel Türk Tarihi Bilim Dalı'nda tamamladı. Japonya'nın Pan-İslamizm ve Pan-Türkizm siyaseti üzerine çalıştı. Doktora tezi: Türk Ocakları Teşvik ödülü aldı. 2000 yılında DTCF'de ders vermeye başladı. 2001 yılında kadroya geçti. 2002-2003 Japan Foundation Fellowship'ini kazandı ve Tokyo Üniversitesine konuk araştırmacı olarak gitti. Bir yıl Japon Diplomatik Arşivi ile diğer arşivlerde çalıştı. ABD Stanford Üniversitesi, İngiltere Cambridge Üniversitesi, Rusya Kazan Federal Üniversitesi, Azerbaycan Yabancı Diller Üniversitesi, Japonya Keio Üniversitesi ve TOYO Üniversitesinde Konuk Araştırmacı oldu ve/veya kısa süreli ders verdi. Türkiye'de Ufuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü ve Yozgat Bozok Üniversitesi Tarih Bölümünde ders verdi. Asya-Pasifik Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (APAM)'in 2015'den bu yana Kurucu Müdürlüğünü yapmaktadır. 2022'de Japon Dışişleri Bakanı Ödülü, Singapur'un Dostları Ödülü aldı. Türk-Japon Vakfı Mütevelli Heyeti ve Yönetim Kurulu Üyesi, Tokyo Yunus Emre Enstitüsü Mütevelli Heyeti Üyesi ve Atatürk Kültür Merkezi Bilim Kurulu Üyesidir. Türkçe, Japonca, İngilizce, Rusça olarak yayınına hazırladığı ve yazdığı 50'den fazla kitap ile 70 kadar makalesi bulunmaktadır.

24 Mart 2025**Uluslararası Güncel Sorunlar**

Küresel ve bölgesel rekabet uluslararası ilişkilerde baş döndürücü bir değişim ve dönüşümle sonuçlanmaktadır. Devletler arası savaşlar, iç savaşlar, terörizm, ekonomik ve teknolojik rekabet, artan nüfus artışıyla birlikte kıt kaynakların her geçen gün daha da kritik hale gelmesi, düzenli ve düzensiz göçler, salgın hastalıklar devletlerin güvenlik anlayışını hızla değiştirmekte ve bu karmaşık ve hızla değişen gündemde karar almak ve uygulamak daha da zorlaşmaktadır.

Örneğin, Rusya-Ukrayna Savaşı nükleer silah kullanımını da içerecek şekilde her geçen gün daha tehlikeli hale gelirken, tüm dünya Gazze'deki soykırıma seyirci kalmaktadır. Terörizm tehdidi her geçen gün yeniden artarken, aynı ittifak içinde olan devletler bile müttefiklerine karşı tehdit oluşturan terör örgütlerine destek vermekten kaçınmamaktadır. Başta BM olmak üzere uluslararası örgütler bölgesel ve küresel sorunlara çözüm bulmakta yetersiz kalmaktadır.

Uluslararası güncel sorunları yakından takip etmek ve gelişmeleri doğru okumak dış politikada karar almak konusunda temel rolü oynamaktadır. İlgili devlet kurumları kadar üniversiteler ve düşünce kuruluşları da bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Kapadokya Üniversitesi (KÜN) ve Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) iş birliğinde yürütülecek bu proje ile Uluslararası Güncel Sorunların bu konudaki uzmanlar ile tartışılması, ele alınması ve uluslararası bu sorunlara ilişkin olarak Türk Dış Politikasında alınacak kararlara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Proje hakkında detaylı bilgiye;
<https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Prof.Dr. Şafak OĞUZ

2019 yılında Doçentlik ve 2024 yılında Profesör unvanını alan Prof.Dr. Şafak OĞUZ, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki (TSK) 23 yıllık hizmetinden sonra 2021 yılında emekli olmuştur. Görevi esnasında Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde de çalışan OĞUZ, Kitle İmha Silahları, Terörizm, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Örgütler ve Barış ve Çatışma Çalışmaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Prof.Dr. Şafak OĞUZ, halen Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekan Vekili olarak görev yapmaktadır. İyi derece İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1993'de mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde 1995'de Yüksek Lisans çalışmasını tamamlayan Erol, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 2009'da "Uluslararası İlişkiler" alanında doçent ve 2014 yılında da Profesörlük unvanlarını aldı.

Uzmanlık alanları, "Jeopolitik", "Kriz Yönetimi", "Güvenlik", "Türk Dış Politikası" ve "Türk Dünyası" olan Prof. Erol'un, bu konularda çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Avrasya Dosyası, Karadeniz Araştırmaları, Gazi Akademik Bakış, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları dergileri editörlükleri ile TRT, Kanal A ve BBN Türk'te radyo-televizyon programları yapan, Türkiye'nin önde gelen dergi ve gazetelerinde köşe yazarlığı yapan-görüşleri yayımlanan Prof. Erol, bu çalışmalarından dolayı 2007'de Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAY) "Türk Dünyası Hizmet Ödülü", 2015'de Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) "Basın-Fikir Ödülü" başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Ufuk, Ankara ve Gazi Üniversitelerinde dersler veren Prof. Erol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Türkiye'nin önde gelen düşünce merkezlerinde (ASAM, SDE, GSAM, USGAM) uzman ve kurucu başkan olarak görevler üstlenen Prof. Erol, 2016'dan bu yana Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Kurucu Başkanı olarak bu alandaki faaliyetlerini devam ettirmektedir.